

Slobodan VUKIĆEVIĆ*

SIMETRIJA I ASIMETRIJA NACIONALIZAMA I GLOBALIZAMA

Spomenik matematičkoj misli je uočena veza simetrije i nepromjenjivosti.

Albert Ajnštajn

Spomenik društvenoj misli je otkrivanje karaktera društvene simetrije u načinu proizvodnje društvenog života i posebnih društvenih fenomena.

Slobodan Vukićević

Sažetak: Sociološkom imaginacijom kreirana tema simetrija i asimetrija nacionalizma i globalizma, sa *originalnim teorijsko-metodološkim pristupom* egzaktnog, sociološkog identifikovanja, razumijevanja, tumačenja i objašnjenja ovih društvenih fenomena. Nacionalizam kao cjelovit društveni fenomen, genetički strukturiran, može se sociološki objasniti jedino kao simetrija njegovih pozitivnih i negativnih komponenti. U toj simetriji se nalazi mjera razvitka nacije. Ne postoji „čista” nacija u idealnotipskoj formi, koja reflektuje samo pozitivni nacionalizam, ali ni nacija koja reflektuje samo negativni nacionalizam. Globalizam nije refleksija globalnog, već refleksija identiteskih simetrija pojedinih društava, koja obuhvata njihove fundamentalne ljudske vrijednosti i njihovo širenje na principima demokratske saradnje ovih država, ali i njihov monopolski izraz ekonomske, tehnološke, kulturne i političke moći. Suštinu simetrijskih refleksija ne otkriva gradiranje posebnih elemenata nacionalizma ili globalizma, već otkrivanje kvalitativnog odnosa logosnih valentnosti sila simetrije, koje rezultiraju u simetrijskim mrežama kao „refleksiji refleksije”. Teorijsko-empirijsko i sociološko-imaginativno otkrivanje uzroka simetrije i asimerije nacionalizma i globalizma jedino može voditi naučno objektivnom i istovremeno društveno angažovanom saznanju.

Ključne riječi: *nacionalizam, globalizam, patriotizam, društvena simetija, logosna valentnost, „matična država”, patriota, simetrijski identitet, simetrijska mreža*

---

* Filozofski fakultet, Nikšić, Univerzitet Crne Gore

NACIONALIZAM I GLOBALIZAM U SOCIOLOŠKOJ IMAGINACIJI

Sociološka imaginacija je odigrala ključnu ulogu u mom izboru i kreiranju teme simetrija i asimetrija nacionalizma i globalizma. Inspirisan Ajnštajnovom tezom da je „spomenik matematičkoj misli uočena veza simetrije i nepromjenjivosti”, formuisao sam hipotezu: Spomenik društvenoj misli je otkrivanje karaktera društvene simetrije u načinu proizvodnje društvenog života i posebnih društvenih fenomena.

Sociološka imaginacija se zasniva na teorijskim i empirijskim saznanjima, ali ima i *metateorijski* karakter u otkrivanju logosa dubinskih zakonitosti. Sociološkom imaginacijom otvaramo centralno pitanje: na čemu se održava simetrija ontološke iracionalnosti savremenog svijeta, suprotne ljudskoj prirodi: na jednoj strani, globalno-svjetsko-kosmopolitsko, a na drugoj, porast privatnog monopola vlasti kao opšteg dobra i jačanje antagonističkog tipa društvene moći, što ima za posljedicu apokaliptički nasrtaj organizovanog i neorganizovanog nasilja.

Promjena vlasti između ljevice i desnice ne donosi ništa, suštinski, novo. Zajednička karakteristika elita ljevice i desnice: *odsustvo etike odgovornosti za uspostavljenju simetriju eksplozivnog i rizičnog društva i želja da se postojeće stanje zadrži.*

METAFIZIKA NACIONALIZMA

Nacionalizam je, u etimološkom i semantičkom značenju, *refleksija nacije* i njene apriornoontološke i antropognoseološke, esencijalnoegzistencijalne determiniranosti. Kao takav, nacionalizam sadrži sve bitne *protivrječnosti* nastajanja i razvoja nacije, njene *povijesne i metafizičke kategorijalnosti*. Nacionalizam je generički utemeljena *ideja i potreba čovjekovog oslobađanja* od etičke datosti, determinizma rođenja, socijalne zatvorenosti, robovske podređenosti, političkog i drugih vidova otuđenja koji su karakterisali narodne zajednice. Ta metafizičnost nacionalizma je *prethodnica nastanka nacije i progresivni demijurg njenog razvitka.*

Refleksivnost se odnosi na neprestani proces međusobnog „propitivanja” nacije i nacionalizma — *ireverzibilan* uticaj razvoja nacije na nacionalizam i, obrnuto, nacionalizma na razvoj nacije. Nova saznanja i nove prakse, nacije i nacionalizma, potvrđuju povijesni karakter i jednog i drugog, antidogmatsku refleksiju koja podrazumijeva i „refleksiju o prirodi same refleksije” (Gidens 1998: 45). Pozitivni smjer dinamike nacije i nacionalizma rezultira *nacionalizovanim građaninom*, čija je izvornost nacionalnog identiteta obogaćena *ontologičnošću generičke smislenosti.*

Metafizička kategorijalnost nacije pretpostavlja njenu *duhovnu autonomnost*, koja ima *generički zasnovanu vrijednost i povijesnu slobodu* i u tom kontekstu identitetsku profilaciju određenog kolektiviteta i njegovih pripadnika. Time nacija suštinski napušta *determinizam rođenja* u kojem je zatvorena etnička, odnosno narodna zajednica. Sloboda metafizičke stvarnosti nacije nužno podrazumijeva ne samo svoj subjektivitet, već i subjektivitet drugih nacionalnih zajednica, što je još jedan vid nacionalnog oslobađanja od *intra i inter etničke zatvorenosti.*

Logika nacije zasnovana na slobodi usmjerava razvoj čovjeka i njegove nacionalne zajednice ka *vremenitoj 'saigri'* prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Sloboda je uvijek na početku u dijalektici prostora (kao sublimat bivstvovanja, a ne teritorijalnost

ili transteritorijalnost) i vremena nacionalnih zajednica. *Duhovna autonomnost* prati nacionalnu zajednicu i njene pripadnike u svim prostorima (državnog i transdržavnog karaktera) u kojima se kreću. Andrićeva analiza Bosne pod turskom vladavinom ubjedljivo pokazuje da je „ideja nacionalnog preporoda i oslobođenja ispod turskog jarma” i „tema oslobađanja hrišćana ispod turskog jarma odgovala je nacionalno-političkom raspoloženju”, bila ideja vodilja svih naroda Bosne (Srba, Hrvata, Turaka, Jevreja) (Andrić 2017: 37).

Nacionalizam prati u kontinuitetu prostorno-vremenska simetrija pozitivnih i negativnih komponenti refleksivnosti nacije do današnjih dana. U centru je čovjek i *kultivisanje generičnosti njegove ljudske prirode*. Nacionalna sloboda nije *utopistički* usmjerena na totalno ukidanje zla i konačno ostvarenje dobra, već na neprestano prevladavanje postojećeg „dobra i zla”, jer je to u skladu sa ljudskom prirodom i prirodom ljudske zajednice. Postojeće „dobro” i postojeće „zlo” su u stanju neprestane upitnosti. „Zlo u čoveku i životu ne sme da nas zaplaši — i zlo i dobro samo su skrivenost života i ljudske prirode” (Andrić 2017: 2). Svaki drugi pristup bi bio zatvaranje ljudske prirode u postojeće granice „dobra” i „zla” ili konačnog ukidanja dobra ili zla, a to je protiv ljudske prirode. Prevladavanje postojećeg dobra i zla na principu slobode u kontekstu ostvarivanja generičnosti čovjeka i njegove zajednice jeste *fundamentalna vrijednost* nacije, pa i nacionalizma.

Nacija mora imati *državu kao konstruktivno i regulaciono sredstvo* svoje prostorne i vremenske organizovanosti. Istorija kao subjekt prostorno-vremenskog spoja više nacija proizvodi državu kao zajedničko sredstvo više nacija — *multinacionalnu državu*. Osnovna funkcija države jeste obezbjeđenje *ontološke sigurnosti* svih pripadnika nacije ili nacija, kao zajednice slobodnih građana. Svi sadržaji nacionalnog: porijeklo, jezik, religija, kultura, istorija, običaji i narodni duh, zajednički život, koji učestvuju u kultivisanju etnokulturne zajednice na višem nivou nacionalne identifikacije, prolaze kroz proces sublimiranja, a to znači uzdizanja, obogaćivanja, ali pri izgradnji jedne nove cjeline — nacionalne zajednice, ne gube svoju izvornost. U novim okolnostima funkcionišu na nov način u skladu sa potrebom nove zajednice. *Svi ti elementi, svoju univerzalnost, opštost, ispoljavaju sada tako da postaju aktivni sudionici izgradnje jedne nove opštosti, odnosno duhovne cjeline nacionalne zajednice*. Ako nacija kao transcendentnost etniciteta guši etnokulturni identitet, ona postaje fikcija, preciznije rečeno, politička fikcija, kako kaže Mario Vargas Ljosa, „u isti mah tiranska i nedjelotvorna, koja je poslužila kao izgovor za najgore zloupotrebe vlasti u XX veku” (Šnaper 1996: 10).

Očigledno, ideal-tip nacije mora svoju legitimnost zadobiti u konkretnoj državno-političkoj organizaciji u kojoj se nacionalitet obogaćuje statusom *građanina i patriote*. Zajednica na taj način ne dovodi u pitanje identitet pojedinca, već je riječ o procesu *interkulturalnog obogaćivanja apstraktnosti pojedinca* od strane zajednice. To je razvoj čovjekove esencijalnosti i njen spoj sa njegovom egzistencijalnošću. Bez toga nema čovjeka kao generičkog bića. Vječito pitanje je ne da li treba i može li identitet pojedinca i njegove zajednice ostati u okviru prirodno-etničkih — datih determinisanosti i oduprijeti se apstraktnosti prava građanstva, nego gdje je *granica*, ili mjera, između prirodnosti i apstraktnosti, da bi pojedinac i njegova zajednica očuvali svoj identitet i kroz njega smisao svog postojanja. Odgovor na ovo

pitanje konkretno daje svaka nacionalna ili multinacionalna država konstruktivnim i regulatornim načelima za svoje vrijeme i prostor.

Nacija, država i građanin su tako neodvojivi subjekti određene demokratske zajednice. *Pravo građanstva znači zadobijanje novog, višeg nivoa slobode, a to je jedina logika nacije.* U tom kontekstu, patriota je potencijalni *kosmopolit*, a patriotizam predmetni racionalizam kosmopolitizma i istinska veza sa pozitivnim komponentama nacionalizma. *Nacionalitet i patriotizam* su suštinske komponente čovjekove savremene zajednice kao čovjekove *svojine* koja omogućava njegovo postojanje i ostvarivanje njegove *ontološke sigurnosti*. *Time je određena matičnost države, koja logički isključuje matičnost bilo koje druge države, ali isključuje i totalno poistovjećivanje nacionalnog i državnog (poklapanje kulturnog i političkog).* Svaka nacija ili nacionalna manjina, *ontološku sigurnost* nacionalnog identiteta obezbeđuje u određenoj državi, što znači, besmislena je diferencijacija: *matična i nematična država.* „Srbi iz dijspore koji neguju idealističku predstavu o ‘matici’, vezujući je za neku vrstu ‘autentičnosti’, ‘tradicije’, i sopstevnih romantičarskih i nostalgičnih sećanja. Ideja o ‘matici’ ostaje opet izvan vremena, aistorijska, nedotiče tlo realnosti u kojoj velika većina ljudi u Srbiji živi” (Blagojević-Hjusun 2017). Očigledno, „matična država” je aistorijska kategorija, a time i izvor unutrašnjeg i spoljnog razdora, kako sa stanovišta države na koju se matičnost osnosi, tako i sa stanovišta države u kojoj određeni građani žive.

Zato je i pokušaj „matične države” da separatnim „deklaracijama” štiti nacionalne interese „svoje” nacije u drugim „nematičnim” državama anticivilizacijski čin. Pitanja: *jezika, kulture, istorije, tradicije, geografije, nasljeđa, informisanja*, neotuđiva su prava svake autonomne države (pogotovo multinacionalne), čije rješavanje ne može preuzeti nijedna druga država. Pogotovo ne može preuzeti pravo stvaranja *akcionog plana* u cilju definisanja konkretnih mjera za njegovo realizovanje i finansiranje. Zamislite šta bi ostalo od Švajcarske kad bi Njemačka, Francuska, Italija i Retoromani propisali posebne deklaracije o unutrašnjem uređenju Švajcarske (*jezika, kulture, istorije, tradicije, geografije, nasljeđa, informisanja*) sa mjerama za njihove realizacije? Ili je bolje, da se zamislimo nad tim: kako se nacionalni identiteti Njemaca, Francuza, Italijana, čak i Retoromana kojih je svega 0.7% u Švajcarskoj, održavaju u punoj *ontološkoj sigurnosti* bez ikakvih spoljnih deklaracija tzv. „matičnih država”?

Sam proces nastajanja nacije, vođen logikom ideje nacije i istorije, „ugradio” je *napetost* na relaciji *univerzalizam — partikularizam*, kao neisključiv momenat dijalektike nacije. Ta napetost „ostaje” i „opstaje” i neminovno uslovljava „kretanje” nacije — pojmovno i kategorijalno. To znači da nacija ne može razriješiti ovu napetost, već joj ostaje da je neprestano razrješava u konkretnom spoju *logosa i istorije* putem konstituisanja *zajedničkih ustanova* (prije svih države) koje u dirkemovskom smislu znače način i sredstvo zajedničkog bivstvovanja i življenja, karakteristično za neki osobeni *istorijski kolektivitet*.

Pravo građanstva nije samo slobodna volja nego i prinuda, ono oslobađa, ali i prinuđuje. Pravo građanstva transcendirira prirodni determinizam rođenja i tako postaje sloboda, jer čovjek nije više determinisan etničkim datostima, već se konkretno ostvaruje u datoj situaciji koristeći se i etničkim datostima. Prinuda prava

građanstva je politizovana nadgradnja prirodnog determinizma. Politički determinizam kroz političku organizaciju daje „značenje obeležjima za koja se veli da su objektivna” (Šnaper 1996: 68). Objektivnost je fundamentalno definisana državom u kojoj pojedinac i kolektivitet ostvaruju svoju nacionalnu slobodu. *Tako možemo govoriti o socijalnom, etničkom, kulturnom, istorijskom, religijskom, običajinom i drugim pravima građanstva iz domena ‘ontološke sigurnosti’ ljudi.*

„Nacionalna država nikad nije uspjela da na isključiv način mobilise populacije oko nekog specifično političkog projekta, niti da do kraja nametne ponašanje skopčano s prednošću vrednosti građanina nad vezama zajedništva” (Šnaper 1996:153). Ovdje apstrahujemo *kolosalnu sociološku činjenicu*: svako udruživanje ima dva realiteta u značenju i značaju te smislu: *a) udruživanje sa stanovišta društvenih odnosa i institucija i b) udruživanje u generičkom smislu.*

Bez obzira na to što je u nastajanju nacije u nekim slučajevima država odigrala prethodničku ulogu, a u nekim su primarnu ulogu imali kulturološki faktori, postoji jedna jedina logika nacije: *transcendovanje etničke datosti ‘proizvodnjom’ građanina i političke organizacije u formi države koja njemu odgovara i koja mora imati značenje matične države.*

Međutim, nacija se ne može izgraditi samo na građanskom momentu i zbog toga ona kao istorijska kategorija nije postala *univerzalni oblik političke organizacije u vidu svjetskog društva*. Uostalom, to bi bilo blokiranje same logike nacije. Logika nacije daje prednost onome što se razvija, a razvoj je nezamisliv bez neposrednog spoja logosa i istorije. Idealni tip nacije je samo teorijsko-metodološka osnova za otkrivanje *simetrija pozitivnih i negativnih aspekata nacionalizma (levičarskog i desničarskog, Frakedes, 20179)*, koje nastaju u pojedinim fazama i oblicima *susreta Logosa i Istorije.*

Zadatak sociološke nauke je da na bazi teorijskih i empirijskih saznanja i sociološke imaginacije otkriva vjerovatnoću uspostavljanja simetrije i asimetrije u ovim procesima. Simetrija pozitivnih i negativnih komponenti nacionalizma je kvalitativna mjera razvitka nacije kao zajednice građana. Teorijsko-empirijsko i sociološko imaginativno otkrivanje uzroka simetrije i asimerije jedino može voditi naučno-objektivnom i istovremeno društvenoangažovanom saznanju.

GENETIČKA AUTONOMNOST NACIONALIZMA I PATRIOTIZMA

Nacionalizam, kao refleksija nacije, jeste *autonomnom simetrijom* formiran društveni fenomen sa, istovremeno, zatvorenom i otvorenom strukturom. Nacionalizam prati protivrječenosti nacije kroz: njenu *oslobodilačku metafiziku*, na jednoj, i *apsolutizaciju i dogmatizaciju* izvornih komponenti nacije, na drugoj strani. Doktrinarno zanemarivanje ove protivrječnosti, u teoriji i praksi — političkih aktivnosti i pokreta, rezultiralo je redukcijom nacionalizma na njegovu negativnu konotaciju afirmacije sile – agresije i time totalno zatiranje njegove pozitivne strane kao oslobađajuće komponente nacije.

U nacionalizmu se susrijeću dva osnovna smjera: jedan koji *prati osnovnu logiku nacije* u oslobađanju čovjeka i njegove zajednice od datosti rođenja i drugi, koji djeluje protiv *logosa nacije i dogamtizuje sve bitne oslobodilačke komponente*

nacije, 'ruši' metafiziku nacije. Nacionalizam kao cjelovit društveni fenomen, genetički strukturiran, može se sociološki identifikovati i objasniti, jedino kao simetrija njegovih pozitivnih i negativnih komponenti Centralna sila simetrije nacionalizma se gradi na simetrijskoj mreži odnosa strukturno-sistemskih elemenata nacije i nacionalizma kao autonomnog društvenog fenomena u kojem elementi nacije dobijaju značaj, značenje i smisao, tj. logosnu valentnost (Vukićević 2016: 9). Dakle, nacionalizam se ne može objasniti samo strukturnim elementima nacije, bez njihove veze sa strukturno-sistemskim elementima određenog društva. U toj vezi strukturni elementi nacije dobijaju punu logosnu valentnost koja apsolutno determiniše nacionalizam kao društveni fenomen. Prema tome, nacionalizam nije samo refleksija nacije, već karaktera simetrijskog identiteta određenog društva.

U tome se izražava *genetička strukturiranost nacionalizma* koji svojom *autonomijom* djeluje na stabilnost, održavanje simetrije, ili proizvodi i asimetričnost, nestabilnost i promjene postojećeg načina proizvodnje društvenog života. Protivječnost nastanka i razvoja nacije reflektuje nužno *simetriju suprotnosti pozitivnog i negativnog nacionalizma*. Tek kad otkrijemo *karakter te simetrije* kao konstantu održivosti strukture jednog društva, možemo otkrivati faktore asimetričnosti koja će dovesti do prevage negativnog nad pozitivnim nacionalizmom.

Šta znači stanovište da je nacionalizam „pre svega paranoja?” Kolektivna i pojedinačna paranoja! Nacionalista je po pravilu, kao društveno biće, i kao pojedinac, podjednako ništavan izvan ovog opredeljenja, on je nula” (Kiš 2016). Znači li to da pojedinac ne može pripadati naciji, a da ne bude ništavan kao pojedinac, kao društveno biće, ili upravo pripadnost naciji predstavlja obogaćivanje slobode pojedinca, njegovo kultivisanje, razvojnu komponentu njegovog društvenog bića, a to znači i razvoj kao pojedinca. Prema tome, nacionalizam se može u cjelini objasniti samo u suprotnoj simetričnosti sa nacionalnom slobodom, koja nosi u sebi, istovremeno, i *svijetlu i tamnu stranu istorije*. Nacija nije tamna strana istorije pa ne može reflektovati samo negativni nacionalizam u vidu blokiranja suštine naciona, ideološkom moći političke elite u cilju dugotrajnog održavanja na vlasti, tj. držanja nacije u stanju u kojem ona guši vlastitu slobodu i ostvarivanje vlastitih vrijednosti.

Ako ističemo samo negativnu — tamnu stranu nacionalizma, neizostavan rezultat će biti jačanje nacionalizma kao negativiteta i blokiranje afirmacije njegove pozitivne — svijetle strane. Treba afirmisati pozitivnu — svijetlu stranu nacionalizma, da bi razotkrili — osvijetlili njegovu tamnu stranu sa ciljem njenog prevladavanja. „Kad čovjek ostane u mraku, ne traži onog ko je ugasio svijeću, već novu svijeću” — poručuje Pekić. Treba otkriti *karakter simetrije strukturne cjeline nacionalizma*: svijetle i tamne strane sa ciljem njene promjene na principu negacije negacije, tj. nove svijeće. To je naročito značajno danas kada u svijetu prevladava tip multinacionalnih država koje se mogu održavati jedino na pozitivnim — svijetlim stranama nacionalizma u njegovoj *interkulturalnoj* formi kvalitativnog posredovanja svih strukturalno-sistemskih komponenti. Suprotna simetrija pozitivnog i negativnog nacionalizma granični susret formira na liniji slobode i sile. *To je unutrašnja suprotnost refleksije nacije kao metafizičke oslobodilačke kategorije čovjeka i njegove zajednice u horizontu ostvarivanja njihove generičnosti*. Prema tome, svijetla strana nacionalizma je refleksija ljudskog i humanog kvaliteta nacije i

njenog prihvatanja multikulturalizma kao interkulturalnog vida širenja vlastite slobode. Tamna strana nacionalizma je refleksija protivrječnosti nacionalnog kultivisanja čovjeka i njegove zajednice koji uslovljavaju *obrnuti smjer negacije negacije*, znači afirmaciju negativnih faktora ljudske prirode i prirode ljudske zajednice. Tamna strana nacionalizma nužno prelazi u agresivni nacionalizam, fašizam, šovinizam, rasizam, fundamentalizam i sl. (neprestano izmišljenje i priviđanje onog ko je ugasio svijecu). To je *crna tačka* nacionalizma, koja ne dopušta prodiranje svijetla slobode. To je izraz protivrječnog razvoja nacije u vidu gušenja slobode nacije od strane same nacije. To upravo upućuje na snažan otpor, teorijski i praktični, redukovanju nacionalizma samo na njegovu tamnu stranu.

Na toj tezi je izgrađen poseban vid unutrašnjeg negativnog nacionalizma, semantički označen pojmom *bivša braća*. Unutrašnji nacionalizam „bivša braća” ne priznaje fundamentalnu činjenicu da je svaki narod subjekt istorije koji u specifičnim društvenim okolnostima kultiviše svoju etničku datost i tako formira svoj nacionalni identitet. Novi nacionalni identiteti, prirodno, najveću opasnost osjećaju od monopola etničkog karaktera naroda i njegovih hegemonističkih nastojanja za potiranje njihove nacionalne slobode. Imajući u vidu primjer srpskog naroda, Vuk Karadžić se pita: „Drugi narodi različitog zakona žive kao braća”; „Ja ću gledati eda li bi se mogli naći uzroci, zašto je kod nas mimo ostale narode, mogla u ovom događaju postati ovaka mrzost, da narod i na ime svoje omrzne.” U nacionalizmu „bivša braća” javlja se žal što istorija nije tekla u smislu dogmatizacije etničke datosti naroda. U stvari, žal što istorija nije blokirala evoluciju, fokusirala vrijeme na prošlost (pretke, istoriju, na stara vremena, sve što je bilo, i to onu „prošlost okamenjenu u njihovom vidnom polju”), podređujući joj i sadašnjost i budućnost. Zato, svi pripadnici određenih naroda koji su se uključili u proces kultivisanja i na *principu životne organizovanosti* obogatili svoju kulturu, jezik, religiju, običaje, svijest novim vrijednostima i tako stekli poseban nacionalni identitet, jesu „bivša braća”. Riječ je, očigledno, o negiranju nužne dinamike evolucije društvenih procesa.

Činjenica što, recimo, svi pripadnici južnoslovenskih naroda nijesu ostali u determinizmu rođenja etničke datosti, već su u datim društvenoistorijskim okolnostima prihvatili nove vrijednosti, postali su „bivša braća” u negativnom kontekstu nacionalizma. Nalaze se pod moralnom osudom što su prihvalili nužnost životnih principa, što su odbacili dogmatizam determinizma rođenja i to najčešće iz elementarne nužnosti opstanka. Nacionalizam u Socijalističkoj Jugoslaviji bratstva i jedinstva (1945–1990) bio je prisutan u visokom stepenu i prije raspada ove zemlje, ali ga je prikrivala sila simetrije ideološko-političkog monopola. Tamna strana nacionalizma u Jugoslaviji bila je prikrivena ideološkom floskulom bratstva i jedinstva, koja nije omogućavala *ireverzibilni proces razvoja metafizičke kategorijalnosti nacija multinacionalnog jugoslovenskog društva, već je blokirala utopističkom fikcijom stvaranje jedinstvene jugoslovenske nacije*. To je bila *identitetska — prisilna simetrija*, koja je etničku datost i determinizam rođenja dogmatizovala i uzrokovala i dogmatizovanu refleksiju nacije i nacionalizma, koja je onemogućavala pravovremeno otkrivanje bitnih komponenti unutrašnje asimetrije ove refleksije. Faktor ideološko-političke floskule bratstva i jedinstva blokirao je *identitetsku simetriju*: a) na republičkom nivou i b) na jugoslovenskom nivou. Kada je ideološko-politički oklop

postojeće *identiteske simetrije* raskinut, na scenu su stupili dogmatizovani elementi nacije i nacionalizma (krv i tlo), što je moralo rezultirati ratnim sukobima. Ideološko-politička floskula bratstva i jedinstva sa svojim utopizmom u stvaranju jugoslovenske nacije nužno je izgubila *političku snagu, druge nije ni imala*. Tada se javljaju potisnuti nacionalizmi u formi gole datosti rođenja, jer nijesu imali uslova za vlastito kultivisanje u procesu „prirodnog” razvoja nacionalnih identiteta. U razrješavanju sukoba polazi se, opet, od *totalno pogrešene pretpostavke da se radi o etničkim zajednicama, zatvorenim u datosti rođenja*. Time se redukuje istinska stvarnost sadržana u ciljno definisanoj metafizičkoj stvarnosti nacionalnog identiteta. Takva stvarnost ima unutrašnju i spoljnu reflektivnost, koja afirmiše svoj subjektivitet i subjektivitet drugih nacionalnih zajednica, takođe ciljno definisanih (ova pogrešna pretpostavka veoma je očigledna na primjeru BiH gdje se rješavanje sukoba traži u disoluciji tri etničke zajednice u razmjeri 1 : 1 : 1). U pitanju je kardinalna pogreška, jer se zapostavlja činjenica da prostor i vrijeme metafizičke stvarnosti nacionalnih zajednica takođe imaju svoju metafiziku — punu ljudsku vrijednost, generički zasnovanu. *Nacionalni identitet je u pitanju, a ne etnički identitet*. To treba shvatiti. Ali ne samo nacionalni, već identitet sa stanovišta *ontološke sigurnosti* građanina. Formula „bratstvo-jedinstvo” je odlična, ali samo u slučaju ako počiva na ovim osnovama, a ne na ideološko-političkoj dogmi.

GLOBALIZAM NIJE SAMOREFLEKSIJA GLOBALNOG

Globalizam nije samorefleksija globalnog koja odsijava na unificiranoj poljani svjetskog društva i tabuli razi motivaciono-kognitivnog lika svjetskog čovjeka. Globalizam proističe iz vremenom kultivisane apriornoontološke osnove čovjeka i povijesno se ostvaruje na nivou konkretnih ljudskih zajednica. Svaki čovjek i svaka zajednica bivstvuje na bazi sopstvenog simetrijskog identiteta. Globalizacija je poseban nivo *društvene apstraktnosti*, koji ima svoju konstruktivnu i regulatornu dimenziju u vidu *međudržavnih društvenih* odnosa savremenog društva, ali ne konkretne svjetske države. Globalizacija obuhvata društvene odnose u najširem smislu, ne samo ekonomske, već i društvene odnose u sferi politike, kulture, morala, religije, tradicije itd. Globalizacija je unutrašnja i spoljna transformacija na svim nivoima društvene apstrakcije: univerzalnom, društvenosistemskom, do nivoa svakidašnjeg života i njegove individualne i kolektivne, estetske i moralne svijesti. Globalizam ima dvostruki karakter: a) karakter objedinjavanja fundamentalnih ljudskih vrijednosti na principu slobodnog usmjeravanja ka ostvarivanju generičnosti čovjeka i njegove zajednice; b) monopolsko, agresivno nametanje tuđih vrijednosti određenim društvima i pojedincima. Prema tome, globalizam se nalazi u suprotnoj simetriji ova dva momenta (a i b).

Oba aspekta globalizma uslovljena su karakterom identiteske simetrije konkretnih društava. Globalizam, znači, nije refleksija globalnog, već refleksija identiteskih simetrija pojedinih društava, koja obuhvata demokratsku razmjenu njihovih fundamentalnih ljudskih vrijednosti i interesa, ali i njihov monopolski izraz ekonomske, tehničko-tehnološke, kulturne i političke *moći* i interesa. Otkrivanjem karaktera identiteske simetrije konkretnih društava, konstituisanih kao način proizvodnje

društvenog života u određenoj državi, otkrivamo *suštinske osnove i refleksivni karakter globalizma*, kako njegove pozitivne, tako i njegove negativne komponente. Globalizam je, prema tome, posljedica *međuzavisnosti* konkretnih društava, sa svim protivrječnostima koje ta društva nose sa sobom. U procesu globalizacije diferenciraju se društva koja imaju presudan uticaj (ekonomski, tehnološki, kulturni, politički — moćnija društva) i društva koja imaju pasivnu poziciju primaoca uticaja moćnijih društava (ekonomski, tehnološki, politički i kulturno nerazvijena društva). Na toj osnovi se uspostavlja globalizacijska simetrija savremenog društva, koju možemo označiti kao *refleksiju refleksije*. *Jedino otkrivanjem ove simetrije možemo objasniti karakter globalizma u savremenom društvu*.

Ova simetrija se uspostavlja na kvalitativnim odnosima logosnih valentnosti strukturalno-sistemskih elemenata konkretnih društava, a ne na njihovim gradivnim izrazima. Na toj osnovi se odvija neprestni odnos globalizma i glokalizma, tako da je nemoguće objasniti jedno bez drugog. U odnosu globalizma i glokalizma odvija se specifičan *circulus vitiosus*, vrijednosti konkretnih društava dobijaju opšti značaj na globalnom nivou, ali njihovo opšte značenje doživljava posebnu transformaciju na lokalnom nivou, kao „delanje društvenih aktera u konkretnim lokalnim uslovima” (Petrović 2012: 9).

Savremeni globalizam karakteriše suprotna simetričnost, odvija se obrnuta negacija negacije u kojoj primarno mjesto dobijaju negativne komponente. *Monopol kapitala, prije svega finansijskog, u centru je interesa, a ne fundamentalne potrebe ljudi*. Centralno je pitanje: na čemu se održava ta suprotna simetrija globalizma i njena veza sa nepromjenljivošću suštine načina proizvodnje društvenog života? (Piketi: danas kao u XIX vijeku.)

Prema tome, podjela na globalizam, antiglobalizam, alterglobalizam je neprihvatljiva teorijsko-metodološka pozicija, jer se suština globalizma može objasniti samo u *identifikovanju globalizma kao cjelovitog društvenog fenomena sa svim njegovim protivrječnostima, pozitivnim i negativnim komponentama ispoljenim u odnosu identitetskih simetrija konkretnih društava*. Komponente simetrije diferenciraju se po: a) predmetu globalizacije (prirodnim resursima; ljudskoj prirodi i ljudskim resursima; radu — tržištu rada, cijeni rada, uslovima rada; kapitalu — finansijskom kapitalu, tehnici i tehnologiji, investicionom kapitalu); b) subjektima globalizacije (pojedinaac, država i organizacije na svim nivoima (konstruktivno-regulatorni sistem) sa uspostavljenom identitetskom simetrijom.

Osnova globalizma mora biti *identitetska simetrija država* u kojima je slobodno konstituisan subjekt pojedinca i subjekt države, i njihova veza u *kontekstu simetričke strukture* na svjetskom nivou. Globalizam mora imati specifičnu vezu sa svim identitetskim simetrijama posebnih država, koja se uspostavlja na principu hegelovskog konkretno — univerzalno. Globalizam ne može dobiti formu konstituisanog državnog subjektiviteta jer nema *svjetskog čovjeka*, niti konstruktivno-regulatorno objektiviziranog *svjetskog društva*, sa svim elementima državnosti, kao nužnih nosilaca tog subjektiviteta. Globalizam ostaje u formi apstraktne veze identitetskih simetrija konkretnih državnih zajednica, pri čemu se obezbeđuje postignuti nivo *ontološke sigurnosti* konkretnih društava na nivou pojedinca i kolektivnom nivou društva.

Na toj osnovi se mogu pratiti *pozitivne (simetrične) i negativne (asimetrične)* komponente globalizma u njegovoj uzročno-posljedičnoj, predmetnoj i subjekat-skoj determinisanosti. U kontekstu *ontološke sigurnosti* sadržano je centralno pitanje: da li smjer globalizacije ide uzročno-posljedično od ekonomske nejednakosti ka društvenom blagostanju? Šire pitanje: da li smjer globalizacije ide uzročno-posljedično od opšte nejednakosti ljudi i društava ka društvenom blagostanju? Razlike bogatih i siromašnih se ne smanjuju, znači globalizacija ne ide u smjeru od društvenih nejednakosti ka društvenom blagostanju. To je evidentna nepromjenjivost ljudskog društva na globalnom i na posebnom nivou. U okviru nje dolazi do kvantitativnih promjena, ali suština načina proizvodnje društvenog života se ne mijenja. Centralno pitanje je: na kojoj simetriji počiva ta nepromjenjivost? Bez otkrivanja te simetrije i njene veze sa nepromjenjivošću načina proizvodnje društvenog života, nema objašnjenja društvenog fenomena globalizacije.

SIMETRIJSKE MREŽE NACIONALIZMA I GLOBALIZMA (UMJESTO ZAKLJUČKA)

Sociološko razumijevanje nacionalizma i globalizma zasniva se na njihovom *odnosu* sa generičkom suštinom čovjeka i njegove zajednice. Generička suština je *iskonski metafizički prostor* neprestanog kultivisanja ljudske prirode, u čemu nezamjenjivu ulogu imaju globalizam i nacionalizam. U stvari, globalizam i nacionalizam su *dva kvalitativno simetrična nivoa* logosno-istorijskog ostvarivanja generičke suštine čovjeka i njegove zajednice. Teorijsko polazište za otkrivanje njihovih simetrija i asimetrija temelji se na *suštinskoj razlici globalizma i nacionalizma*.

Generičnost ima neograničenu metafizičku snagu i dejstvo *globalnog karaktera*, njegovih pozitivnih i negativnih komponenti. Ona je demijurg *globalizma* kao potencijala ljudskog roda, njegove *iskonske potrebe za svjetskim društvom*. Globalizam ostaje društvena apstraktnost — opštjeljudska sfera izvorno vezana za *ljudski rod* u cjelini, ali nestrukturirana kao konkretan oblik svjetskog društva koji bi zamijenio postojanje konkretnih društvenih zajednica, jer ne postoji *svjetski čovjek*, niti svjetski *kolektivitet*, motivaciono i kognitivno spreman i sposoban za takvo društvo. Zato je generičnost apsolutna nulta tačka društvenog vremena, bez kojeg nema čovjeka kao čovjeka. Ona ne predstavlja apsolutizaciju vremena, već smisljeno usmjeravanje dinamike iskustvenog vremena, čija je izvornost nacionalnog identiteta obogaćena ontologičnošću građanaske smislenosti.

Nacionalnost ima, takođe, *metafizičku snagu generičnosti*, ali se ona kreće u okvirima i protivrječnostima nacionalnog identiteta. Nacionalizam je suštinska potreba ljudske prirode simetrična motivaciono-kognitivnim granicama ljudi određene *zajednice*. Ljudska priroda dobija svoj realitet jedino u spoju Logosa i Istorije determinisanom njenim apriornoontološkim i gnoseološkim pretpostavkama. U protivrječnostima tih pretpostavki se nalazi motivaciona i kognitivna ograničenost čovjeka, koja svoj smisao postojanja vezuje za određenu zajednicu.

Ovdje je sadržana *ključna teorijsko-metodološka hipoteza u sociološkom razumijevanju simetrične refleksivnosti nacionalizma i globalizma u svaremenom društvu*. Teorijsko-empirijsko saznanje i iskustvo potvrđuje hipotezu da *autonomnost*

sile simetrije i asimetrije nacionalizma (pozitivnog ili negativnog) u pojedinim fazama razvitka čovjeka i njegove zajednice nije mogla negirati bilo koja druga komponenta društvenog razvoja: ekonomska, socijalna, kulturna, politička. „Nema revolucije bez nacionalnog naboja” (Frakedes 2017).

Globalizam se ispoljava kao *proširena sinteza nacionalizma*, u kojoj se na nov način — simetrijski i asimetrijski — afirmiše generičnost *ljudskog roda*. Teorijom evolucije *proširene sinteze* sociološki zahtvamo sve bitne okolnosti koje transcendiraju nacionalne okvire i otkrivaju pozitivne i negativne komponente nacionalizma, jer nacionalizam ne možemo objasniti iz njega samog.

Standardni konceptualni okvir društvenih nauka, pa i sociološke nauke, koji se zasniva na metodološkom teritorijalizmu (prostor bez vremena) i metodološkom gradualizmu (kvantofrenija — kvantitet bez kvaliteta, tj. kvantitativne realcije čije kvantitativne promjene ne donose suštinske promjene načina proizvodnje društvenog života), nema teorijsko-metodološku, pogotovo ne *imaginativnu, snagu otkrivanja suštine* društvenih fenomena, pa ni fenomena *nacionalizma i globalizma*.

Svaki društveni fenomen uspostavlja se i održava na simetriji prostorno-vremenskog i kvantitativno-kvalitativnog odnosa, pa i nacionalizam i globalizam. Vremensko izmještanje mjesta iz prostora ne negira značaj prostora u cjelini, već samo oblikuje prostor u novoj strukturi i pruža *dokaze* o vremenu. Strukturiranje prostora vremenskim uticajem nije bez uticaja *osobnosti prostora i njegove istorije*. U društvenoj zbilji prostor i vrijeme se nalaze u neprestanom preplitanju koje se održava na bazi određene simetrije u obliku *organskog vremena*. Sociološka identifikacija *simetrije kao ravnoteže i nepromjenjivosti uspostavljenog stanja* određenih društvenih fenomena i društvenih cjelina u vidu državnih zajednica, nacionalnih zajednica, multikulturalnih zajednica, uzima jedinstvo vremena i prostora u njihovom kvalitativnom posredovanju. *To je teorijsko-metodološki pristup koji ima sociološku cjelovitost i suštastvenost adekvatno prirodi društvenih fenomena koje izučava, objašnjava, razumijeva, tumači, pogotovo u slučaju složenih društvenih fenomena kao što su nacionalizam i globalizam*.

Pitanje i odgovori sociološke nauke usmjereni su na otkrivanje *društvene simetrije* i njene veze sa održavanjem *društvene ravnoteže globalnog — univerzalnog i nacionalnog — konkretnog*.

Odgovori se moraju tražiti u *vremenskoj dinamici prostora*, a ne u ignorisanju prostora. U toj vremenitosti, organskom vremenu, odigrava se neprestano neumitan spoj — odnos konkretnog i univerzalnog, a ne njihov razlaz. Neosnovana je tvrdnja: „Povišeni nivo transplanetarne povezanosti je učinio da etatiistička politika i nacionalističko državlanstvo minule ere postanu istrošeni” (Šolte 2009: 424). Ja ne znam gdje je ta istrošenost kada na svim tačkama ekumene upravo država i nacionalni identiteti čine ključne momente društvenih odnosa, na unutrašnjem i spoljnjem planu. *Centralno pitanje je kako otkrivati simetriju transplanetarne povezanosti — globalizma i suštinskih vrijednosti ljudske prirode*. To je moguće samo na, vremensko-prostornoj i kvalitativnoj osnovi *organskog vremena*, a ne nikako na kvantitativnoj. „Danas je svako suštinsko pitanje vezano za određenu oblast — bilo da je riječ o zdravlju, dokolici, migracijama ili ratovanju... Analogno tome, da bi se postiglo dobro društvo u ovom sve globalnijem svijetu, državna zajednica

mora biti rekonstruisana na postteritorijalistički način, prema kojem građanska prava i odgovornosti zahtijevaju supradržavne, kao i državno uslovljene kvalitete” (Šolte 2009: 424). Očigledna nužnost spoja univerzalno — konkretno, što znači da država nije istrošena, već je samo riječ o njenoj adaptaciji globalnom svijetu, na jednoj strani, a na drugoj, adaptaciji konkretnim okolnostima svake države i njenih građana. Sve je drugo utopizam i dogmatizam protiv ljudske prirode. Sociološka futurologija, koja budućnost tretira kao momenat sadašnjosti, smatra da ne možemo imati istu budućnost ako su nam prošlost i sadašnjost esencijalno-egzistencijalno različite. Filip Zimbardo smatra da je glavni uzrok sukoba u svijetu danas „to što ljudi imaju različit vremenski fokus. Jedni su ekstremno fokusirani na prošlost, drugi su ekstremno fokusirani na budućnost” (2017). Zato progres multikulturalizma možemo procjenjivati samo kao proces oslobađanja od *dogmatizacije nacionalnog identiteta, na jednoj strani, i unifikacije globalizma na drugoj*. Taj proces se finalizuje u vidu *interkulturalizma* kao kvalitativnog posredovanja nacionalizma i globalizma u obliku „proširene sinteze”.

Stvorene simetrijske mreže na ovoj diferencijaciji savremenog društva razlikuju se po tome što *globalizacijske mreže, sa svojom transdržavnom apstrakcijom, imaju u prvom planu interes kapitala i uskog kruga vlasnika kapitala, a državno-nacionalne mreže imaju neposredan zadatak obezbjeđivanja ‘ontološke sigurnosti’ konkretnih zajednica ljudi*. Suština svaremenog svijeta se ne može objasniti bez identifikovanja ovih simetrijskih mreža i njihovog kvalitativnog posredovanja. U tom kontekstu možemo otkriti kako se određene simetrijske mreže konstituišu kao *virtuelne zajednice — grupe* i djeluju na principu asimetrije moći, na lokalnom i globalnom planu i tako globalno privatizuju za sebe.

Riječ je se o afirmisanju teorijsko-metodološkog pristupa sociološkog izučavanja društvenih fenomena, pa i fenomena nacionalizma i globalizma, koji predstavlja osnovu za identifikovanje simetrijskih veza u kojima se nalazi suština društvenih odnosa i procesa. Još bitnije, otkrivanje simetrijskih mreža koje prate ljudsku prirodu i prirodu ljudske zajednice i u okviru toga kako potrebe suprotstavljenih aktera uspostavljaju simetriju nepromjenjivosti određenog društva. Na čemu se održava suprotna simetrija: na jednoj strani kriza *generičnosti* (kriza ljudi, socijalne pravde, kriza pogleda na svijet, kriza smisla), na drugoj, *kapitalizam — pogotovo finansijski, cvjeta*. Nužna posljedica: primarnu moć dobijaju negativni aspekti i nacionalizma i globalizma. Jedino otkrivanjem suštine (kvalitativnih odnosa, a ne kvantitativnih, gradualnih) ove simetrije možemo otkriti uzroke njenog nastanka i održavanja.

U okviru ove simetrije mogu se otkrivati uzroci vjerovatnoće nastajanja asimetrije, čime sociološka nauka ispunjava zadatak objektivnosti i angažovanosti. *Formulisani teorijsko-metodološki pristup ne ostaje na kritici nacionalizma kao takvog, niti na kritici globalizma kao takvog, već na kritici negativnih refleksija koje oni proizvode za konkretna društva i afirmaciji pozitivnih uticaja na njihov razvoj*.

LITERATURA

- [1] Ridriger Zafranski (2017). *Vreme*, Beograd, Geopolitika.
- [2] Risto Tubić (2017). *Aspekti filozofskog promišljanja istorije*, Beograd, Svet knjige.
- [3] Urs Altermat (1997). *Etnonacionalizam u Evropi*, Sarajevo, Svjetlost.
- [4] Bassom Tibi (1995). *Krieg der Zivilisationen, Politik und Religion zwischen Vernunft und Fundamentalismus*, Hamburg.
- [5] Šmaper Dominik (1996). *Zajednica građana*, Novi Sad — Sremski Karlovci, Izdavačka radionica Zorana Stanojevića.
- [6] Danilo Kiš (2016). *O nacionalizmu*, Desktop.
- [7] Entoni Gidens (1998). *Posledice modernosti*, Beograd, „Filip Višnjić”.
- [8] Mina Petrović (2012). *Glokalnost transformacije, Glob/kalnost transformacijskih procesa u Srbiji*, Beograd, Čigoja štampa.
- [9] Ivo Andrić (2017). *Razvoj duhovnog života u Bosni pod uticajem turske vladavine* (doktorska disertacija, odbranjena u Gracu 1924) Beograd, Politika.
- [10] Tereza Frakedes (2017). *Nema revolucije bez nacionalnog naboja*, Beograd, Politika, 15. april 2017.
- [11] Jan Art Šolte (2009). *Globalizacija*, CID, Podgorica.
- [12] Milan Kangrga (2003). *Nacionalizam ili demokracija*, Zagreb, Razlog.
- [13] Filip Zimbaro (2017). *Paradigma vremenskih perspektiva*, Beograd, Politika.
- [14] Marina, Blagojević-Hjusun (2017). *Srpski identitet u 21. veku*, Beograd, Politika.
- [15] Marina Blagojević-Hjusun (2014). *Transformacija roditeljstva: poluperiferijska perspektiva*, Beograd, Sociologija, Vol. LVI, N 4.
- [16] Toma, Piketi (2015). *Kapital u XXI veku*, Novi Sad, Akademski knjiga.
- [17] Slobodan Vukićević (1984). *Teaching programmes and education for humane relations between the sexes responsible parenthood in the schools of Montenegro* (coauthor)(1984) Titograd, Nikšić, „Veljko Vlahović” university, Teacher training college 640 str, 24 cm.
- [18] Slobodan Vukićević (1990). *Homoprivatus*, Beograd, Nikšić, „Nučna knjiga”, Beograd, NIP Univerzitetska riječ, Nikšić, 175 str. 24 cm.
- [19] Slobodan Vukićević (1998). *Simuliranje promjene*, Podgorica, Univerzitet Crne Gore, Cetinje: Obod, 185 str. 24 cm.
- [20] Slobodan Vukićević (2003). *Crna Gora na prelazu milenijuma*, Cetinje, Centralna narodna biblioteka Republike Crne Gore „Đurđe Crnojević”, 331 str.; 21 cm.
- [21] Slobodan Vukićević (2005). *Sociologija: filozofske pretpostavke i temeljni pojmovi*, Beograd; Plato; Nikšić; Filozofski fakultet, str. 228; 24 cm.
- [22] Slobodan Vukićević (2011). *Ontološke iracionalnosti savremenog svijeta*, Nikšić, Institut za sociologiju i psihologiju Filozofskog fakulteta, 289 str., 21 cm.
- [23] Slobodan Vukićević (2016). *Postsocijalizam — Postsocijalizam* (priredio), Moskva, Moskovski gosudarstveni univerzitet imeni M. V. Lomonosova, Institut za sociologiju i psihologiju, Filozofski fakultet Nikšić — Univerziteta Crne Gore.
- [24] Slobodan Vukićević (2016). *Njegašu su zahvalni i Bog i čovjek*, Cetinje, Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević”.
- [25] Slobodan Vukićević (2012). *Globalization, human nature and the nature of society / An ispring reflectiveness of sociological analiyisis of profesor Dobrenjkovl*. Nju Delhi (the international institute of sociology, the 40th iis world congress).
- [26] Slobodan Vukićević (2012). *Глобализация природа человека и природа человеческого общества — inspirирующее отражение социологического анализа профессора Добренъкова*. Moskva, Vestnik Moskovskogo univerziteta Nu. 1.

- [27] Slobodan Vukićević (2013). *Теоретические-методологические вклады в изучение общественного структурирования* (Цвејић-Лазич-Добренјков), Москва, Социологический факултет МГУ и. Ломоносов).
- [28] Slobodan Vukićević (2013). *Sociological, theoretical and methodological approach to studying idetrity* (Cvejić, Lazić, Dobrenjkov), IIS World Congress, Uppsala, Sweden.
- [29] Slobodan Vukićević (2013). *Anthropocentrism: existence against essence*, Publisher Global Juornal of Human Social Science Inc. (USA).
- [30] Slobodan Vukićević (2014). *Феномен самосазнања и интеграционе процесе обществ 6 на Балканах*, Комуникологија, Том 4, Но 2) Москва, Международная академия коммуникологии .
- [31] Slobodan Vukićević (2015). *Взаимодействие экзистенциалистичекого антропоцентризма и социјалногo неравенства в савременом обществе*, Социологија, Москва, МГУ, Русияјјскаја социологическаја асоциација.
- [32] Slobodan Vukićević (2015). „*Društvo znanja*” kao kulturološka konstanta globalizacije, Beograd, Institut društvenih nauka.
- [33] Slobodan Vukićević (2015). *Globalizacija u susretu nacionalne sociologije i nacionalne ekonomije* (U koatorstvu sa mr Predragom Živkovićem), Višegrad, Andrić grad.
- [34] Slobodan Vukićević (2015). *Generic sublimite of gender communication*, Moskva, Коммуникологија — Communicology.
- [35] Slobodan Vukićević, „Urbani mega-projekti: destrukcija odnosa društvo-priroda”, Novi Sad, zbornik *Društvo prostor*, Filozofski fakultet.
- [36] Slobodan Vukićević, „Urbani mega-projekti Podgorice i Zagreba u vremenskim i prostornim dimenzijama crnogorskog i hrvatskog društva”, Zagreb, Zbornik *Tranzicijska preobrazba glavnih gradova Zagreba i Podgorice kao sustava naselja*, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Slobodan VUKIĆEVIĆ

SYMMETRY AND ASYMMETRY OF NATIONALISM AND GLOBALISM

Summary

The topic symmetry and asymmetry is created by sociological imagination, with original theoretical and methodological approach of exact, sociological identification, understanding, and explanation of these social phenomena. Nationalism as a total social phenomenon, generically structured, can be sociologically explained only as symmetry of its positive and negative components. In that symmetry is placed the measure of development of one nation. There is no „pure” nation in ideal — type form, which reflects only positive nationalism, nor the nation which reflects only negative nationalism. Globalism is not reflection of global, but reflection of identity symmetries of some societies, which includes their fundamental human values and their spread based on principles of democratic cooperation of these countries, but also their monopoly expression of economy, technology, cultural and political power. The essence of these reflections does not reveal grading of special elements of nationalism and globalism, but finding the qualitative relation of logos valence of symmetry force, which result in symmetry nets as „reflection of reflection”. Theory-empirical and sociologically imaginative revealing of symmetry causes and asymmetry of nationalism and globalism, can only lead to scientifically objective and at the same time socially involved knowledge.

Key words: nationalism, globalism, social symmetry, logos valence, motherland, patriot, symmetrical identity, symmetric network